

УДК: 377:7.071]:37.013 «18»

Синишин Лілія Орестівна

викладач кафедри декоративно-прикладного мистецтва і етнодизайну
Інститут мистецтв ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ
lilia-if@ukr.net

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВОЇ ОСВІТИ ГАЛИЧИНИ В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОМУ КОНТЕКСТІ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ

Анотація. У розвідці висвітлено та обґрунтовано передумови становлення художньо-промислової освіти Галичини в історико-педагогічному контексті кінця ХІХ століття. Художньо-промислова освіта розглядається як інтегроване явище, що являє собою результат соціально-культурного досвіду людей, що підлягає засвоєнню світоглядних позицій. За результатами вивчення теоретичних джерел, матеріалів, що зберігаються у фондах архівів з'ясовано вплив соціально-економічних, організаційно-педагогічних, естетико-культурних передумов на розроблення змісту художньо-промислової освіти, розвиток мережі художньо-промислових навчальних закладів у визначених територіальних і хронологічних межах, особливості підготовки педагогічних кадрів для цих навчальних закладів, взаємозв'язки між станом художньо-промислової освіти та соціально-економічними, культурними викликами того часу. У статті розкрито особливості функціонування Львівської художньо-промислової школи як культурного та освітнього осередку художньо-промислової освіти Галичини у кінці ХІХ століття в умовах міжкультурного середовища європейського взірця.

Ключові слова: соціально-економічні; організаційно-педагогічні; естетико-культурні передумови; художньо-промислова освіта; художньо-промислові навчальні заклади; становлення художньо-промислової освіти.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Після скасування кріпосного права на землях Галичини, що входили до складу Австро-Угорської імперії (1848), простежується суспільний інтерес до розвитку художніх промислів. Для роботи на ткацьких, керамічних, деревообробних промислах потрібні були робітники з певним рівнем художніх знань, уміннями обробки матеріалів тощо.

Середні школи, п'ятикласні та шестикласні з латинською мовою навчання, що функціонували в землях Галичини, не могли забезпечити нових вимог зорієнтованих на художню професійну діяльність. Відкриття українських гімназій у Перемишлі

(1887), Коломиї (1893), Тернополі (1898) не вирішували проблем художньо-промислової освіти молоді.

Вивчення передумов становлення та розвитку художньо-промислової освіти Галичини в історико-педагогічному контексті кінця XIX століття має наукову та практичну значущість. Насамперед, розкриття соціально-економічних передумов, дає змогу розкрити смисли художньо-промислової освіти, що мають цінність як для художньо-естетичного, соціального, так і для економічного зростання загалом. *Художньо-промислову освіту розглядаємо як інтегроване явище, що являє собою результат соціально-культурного досвіду людей, засвоєння світоглядних, естетико-культурних позицій.* Характер і об'єм соціально-культурного досвіду залежить від середовища, в якому формуються естетичні, світоглядні цінності і типу навчального закладу. На змістово-методичне забезпечення освіти, художньо-промислової, зокрема, впливають соціально-економічні потреби щодо підготовки молоді до праці.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання певної проблеми; виокремлення невирішених іще частин загальної проблеми. Окремі аспекти художньої освіти Галичини (друга половина XIX – початок XX століття) висвітлено в історико-педагогічному дослідженні О. Волинської. Авторкою подано аналіз джерельної бази, розкрито особливості розвитку художньої освіти, однак у її праці не отримали висвітлення взаємозв'язки розвитку художньо-промислової освіти з економікою, соціальною політикою держави [2]. Значною мірою проблема художньо-промислової освіти Галичини висвітлена в міждисциплінарному дослідженні Р. Шмагала «Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX століття: структурування, методологія, художні позиції». Наукові пошуки Р. Шмагала розглядаємо як джерельну базу історико-педагогічної розвідки з теми «Передумови становлення художньо-промислової освіти Галичини в історико-педагогічному контексті кінця XIX століття».

Вивчення джерельної бази з означеної вище проблеми засвідчує, що відсутнє комплексне дослідження становлення художньо-промислової освіти в означених географічних та хронологічних межах.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Виявлення та розкриття сутності соціально-економічних, організаційно-педагогічних, естетико-культурних передумов становлення і розвитку художньо-промислової освіти Галичини, що в кінці XIX століття входила до складу Австро-Угорської імперії.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Соціально-економічні передумови становлення та розвитку художньо-промислової освіти Галичини розглядаємо в контексті політичних, світоглядних тенденцій, що були визначальними в розвитку краю. Прискорення економічного розвитку сприяло справжньому сплеску будівничої справи. Тому, актуалізувались потреби в підготовці кваліфікованих майстрів.

У контексті соціально-економічного розвитку відбулися зміни щодо формування культурного середовища. Тло традиційних ремесел, що носили здебільшого етно-регіональний характер, збагачувалося образотворчими мистецтвами. Визнання ремесел прикладними мистецтвами засвідчує еволюцію в розвої художньо-промислової освіти як в Австро-Угорській імперії загалом, так і на теренах Галичини (Галіції), зокрема. Історико-педагогічний пошук засвідчує становлення взаємозв'язків між економікою та розвитком різнорівневої художньо-промислової освіти на Галичині. Насамперед, актуальною залишалася початкова художньо-промислова освіта. Вона була зорієнтована на підготовку майстрів до декоративно-прикладної діяльності. Розвиток початкових художньо-промислових шкіл зумовлювався соціально-економічною складовою, а саме: потребами в оздобленні інтер'єрів і фасадів будов. Розвиток мануфактур і фабрик зумовив започаткування діяльності художньо-промислових шкіл і курсів для підготовки робітників.

Політико-адміністративні зміни в Австро-Угорській імперії, дещо прискорили розвиток світських шкіл різних типів: середніх, гімназій, професійних. Традиційні промисли, що існували на теренах Галичини, не забезпечували потреб у вишколі

фахових майстрів, оскільки передача знань, майстерності відбувалася від батька до сина. Навчання учнів, зосереджене в ремісничих майстернях, не сприяло створенню умов для фахової підготовки майстрів. Тому, соціально-економічні передумови розглядаємо як визначальні щодо становлення художньо-промислових шкіл Галичини в кінці XIX століття. Як засвідчує аналіз джерельної бази, у другій половині XIX століття на Галичині функціонували королівські, державні, приватні художньо-промислові школи. Істотною особливістю, спільною для цих типів шкіл, була співпраця з європейськими художньо-промисловими музеями і загальноєвропейським рухом «Мистецтв і ремесел» [3, 12].

У руслі означеного мистецько-освітнього руху започаткувала діяльність мережа художньо-промислових шкіл на Галичині. Львівська художньо-промислова школа розпочала свою діяльність, відповідно до постанови Міністерства освіти Австро-Угорської імперії та рішення наглядової ради Львівського художнього музею від 07 березня 1886 року [1, арк. 8-10]. Фахова школа рисунків була зорієнтована на розвиток рукоділля на теренах краю. Офіційно розпорядження про функціонування Школи рисунку і моделювання при міському промисловому музеї (м. Львів) видано Міністерством освіти від 18 грудня 1886 року [6, 3]. На функціонування художньо-мистецьких шкіл Галичини впливали як економічні виклики.

Організаційно-педагогічні передумови. Становлення і розвиток художньо-промислової освіти Галичини пов'язуємо з відкриттям у Львові загальнопромислової школи рисунків і моделювання при Львівському музеї художніх промислів [1]. На етапі становлення художньо-промислової освіти Галичини, простежувалися дві особливості: 1) приділялася увага організації курсів майстрів, які працювали в руслі усталених традицією промислів; 2) розвиток художньо-промислової освіти ґрунтувався як на вивченні народних мистецьких традицій, так і класичного мистецтва.

Варто зауважити, що розвиток мистецьких шкіл, а саме: вдосконалення змісту мистецької освіти вийшло за межі фахового середовища. Простежується розвиток філософських тенденцій щодо змісту мистецької освіти. Ідеї інтеграції образотворчого мистецтва і ремесел, що розглядалися як прикладні мистецтва, були

популярними в середовищі філософів, митців. В практичній площині, зміст освіти поєднував як художню (мистецьку складову), так і промислову (зорієнтовану на продуктивну виробничу діяльність майстра). Характерними для цього періоду були міждисциплінарні зв'язки між художньою освітою та запитами економіки.

Локації художньо-промислової освіти зосереджувалися у селах і містечках, що мали традицію народних ремесел. Зокрема, Косівська мистецька школа функціонувала як осередок ткацького промислу. Школа забезпечувала підготовку майстрів із ткацтва. Збільшення кількості кваліфікованих майстрів сприяло забезпеченню переходу до випуску ткацьких виробів як промислового товару.

Після закінчення школи випускникам видавали документ державного зразка. У ньому зазначалась присвоєна фахова кваліфікація [2].

Аналіз джерельної бази з проблеми дослідження засвідчує зростання інтересу цісарської влади Австро-Угорщини до розвитку художньо-промислової освіти, зокрема на теренах Галичини. У другій половині XIX століття виокремлюємо організаційно-адміністративні передумови розвитку художньо-промислової освіти. Значного розвитку на цьому етапі набули так звані державні або королівські художньо-промислові школи. Діяльність цих шкіл характеризувалась тісною співпрацею з художньо-промисловими музеями. Як уважає дослідник Р. Шмагало, школи і музеї підтримували тісний зв'язок із загальноєвропейським рухом «мистецтв і ремесел» [3, 12]. Наприклад, цісарським розпорядженням (від 5.12.1890 р.) та наказом Міністерства освіти та релігій (23.05.1891 р.) промислову школу у Львові реорганізовано в державну промислову школу [7, 112-116]. Школа діяла, відповідно до статуту; у її структурі функціонували такі відділення, а саме: будівельне і художньо-слюсарне, меблево-столярне і будівельне, токарне і різьбярства (дерева). Передбачена була художньо-промислова освіта й для жінок, зокрема започатковану роботу відділу гаптування та мережива. Державна промислова школа у Львові діяла в межах тогочасного законодавства. Керівництво міста здійснювало як нагляд за підготовкою майстрів. Так і надавало велику підтримку в організації матеріального забезпечення навчального процесу, розбудови майстерень. Про статус цієї школи свідчить те, що впродовж десяти років із 1893

року нею керував архітектор Зигмунд Гоголевський – архітектор, за проектом якого побудовано Львівський оперний театр.

Керівниками міста та громадськості здійснювалася системна робота щодо організації виставок учнів. До цих виставок долучалися провідні музеї Європи. Галицькі художньо-промислові школи, насамперед Львівська були провідними щодо інтеграції художньої і промислової освіти. Означена тенденція підтримувалася як на все державному, так і на місцевих рівнях. Вироби учнів демонструвалися на виставках у Відні (80-ті рр. XIX століття), у Львові (1894), Празі та інших містах.

Фінансування діяльності художньо-промислових шкіл здійснювалося з державного бюджету та меценатами. Цьому сприяло достатньо розвинута самоврядність на землях Галичини (Галіції) [4, 55-58, 71].

На початку 90-х рр. XIX століття школа художнього промислу у Львові була реорганізована в державну промислову школу, що уможливило залучення коштів на будівництво окремих приміщень, розширення напрямів підготовки. У 1893 році у ній нараховувалось 306 учнів на курсах відділів, а саме: будівельного, художнього промислу, художнього металу, декоративного малярства і скульптури. Рівень професійної підготовки учнів вимірювався участю у виставках (у Відні, Львові, Празі та інших містах Європи) [5, 57-58].

Розвиток художньо-промислових шкіл різних рівнів актуалізував проблему підготовки вчителів із фахових і базових предметів. Значна увага приділялась удосконаленню навичок виконання творчих і фахових завдань на всіх рівнях підготовки. Варто зауважити істотну загальноосвітню підготовку майбутніх учителів. Значна увага приділялась вивченню історії розвитку ремесел, а також того чи іншого фаху. У зміст навчання вводилися фахові технології та мистецькі дисципліни. Зміст підготовки майбутніх учителів у Львівській художньо-промисловій школі будувався з урахуванням стандартів, що існували на той час, і був достатньо близьким до таких шкіл у Познані, Кракові, Відні.

Львівська художньо-промислова школа у тісній співпраці з міським промисловим музеєм більш ніж на півстоліття визначила діяльність мережі інших художньо-промислових шкіл на Галичині, а саме: деревообробних, ткацьких,

гончарних, килимарських. У кінці XIX століття відбулося становлення системи підготовки педагогічних кадрів для художньо-промислових шкіл.

Естетико-культурні передумови. Художньо-промислову освіту розглядаємо у міждисциплінарному вимірі. Актуалізація її становлення зумовлена зміною поглядів на мистецтво (кінець XIX століття) у просторі буття. Мистецько-освітні процеси визначались особливостями міжкультурних зв'язків у географічних межах Австро-Угорської імперії та Європи загалом. Чинником розвитку художньо-промислової освіти були багатогранні культурні зв'язки з європейськими спільнотами на теренах Галичини. Варто зауважити, що художньо-промислова освіта і сама була чинником самовиявлення, самоідентифікації традиційного народного мистецтва, зв'язок художньо-промислової освіти з діяльністю музеїв зумовлював вибудовування особливих форм самоорганізації й самоствердження естетичного, народного і загальноприйнятних естетичних ідеалів.

Період становлення художньо-промислової освіти на Галичині характеризується взаємодією фахівців на ґрунті естетико-культурних концепцій, що уможливлювали розвиток як національного мистецтва, так і тих мистецьких концепцій, що визначалися державою. Естетико-культурні чинники розвитку художньо-промислової освіти в кінці XIX століття були пов'язані з вихолощенням усталених норм, ідеалів, зумовлених бурхливим розвитком промисловості та урбанізацією міст.

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Художньо-промислова освіта на Галичині визначила на десятиліття вперед естетико-культурний простір, що об'єднував регіональні особливості художніх промислів з європейськими естетичними еталонами. Соціально-економічний розвиток краю зумовив зростання інтересу до традиційної народної культури. Художньо-промислова освіта розвивалась відповідно до викликів часу і поєднувала в собі художню традицію і тогочасні модернові промислові віяння. Зростання будівництва в краї зумовило розгортання мережі художньо-промислових навчальних закладів.

Організаційно-педагогічні передумови розглядаємо як взаємозв'язок освітньої державної і регіональної політики у галузі підготовки фахівців. Становлення

художньо-промислової освіти на землях Галичини відбувалося за доволі сприятливих обставин, а саме: державного фінансування навчальних закладів, використання коштів громадських і культурно-мистецьких спільнот, приватних осіб. Варто відзначити, що фінансування цих шкіл із державних коштів і меценатів ставило окремі з них у гірші умови, оскільки громади, що утримували школи мали різні фінансові можливості.

Суспільно-економічні потреби зумовили й становлення системи підготовки вчителів для художньо-промислових шкіл, що сприяло зростанню їх мережі та структури. Характерною була тенденція до урізноманітнення фахової підготовки. Оновлення змісту підготовки фахівців відбувалося за фаховим спрямуванням і загальнокультурною підготовкою.

На становлення художньо-промислової освіти Галичини кінця XIX століття впливали європейські культурні концепції і художньо-мистецькі традиції. Становлення художньо-промислової освіти на першому етапі відбувалося в руслі традицій художніх промислів. Тісна співпраця художньо-промислових шкіл і художніх музеїв сприяла розвитку художньої складової змісту підготовки фахівців. З іншого боку, зміни естетичних ідеалів в умовах достатньо швидкого промислового розвитку відображались у змісті предметів, що вивчали технології промислової освіти.

Зміст статті не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Предметом наступних історико-педагогічних розвідок можуть бути проблеми програмово-методичного забезпечення художньо-промислової освіти; особливості підготовки вчителів художньо-промислових шкіл; особливості розвитку художньо-промислових шкіл різних типів і структур в означених хронологічних і територіальних межах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архів МЕХП, Книга протоколів засідань надзорчої Ради Художньо-промислового музею у Львові за 1876, 1877, 1878, 1879. Протокол 3-го засідання від 7 березня 1876 р., арк. 8-10.
2. Волинська О.С. Розвиток художньої освіти в Галичині в другій половині XIX – початку XX століття [Текст] : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Волинська Олена

Степанівна ; Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Т., 2008. – 22 с.

3. Шмагало Р.Т. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ- середини ХХ століття: структурування, методологія, художні позиції [Текст] : автореф. дис... д-ра мистецтвознавства: 17.00.06 / Шмагало Ростислав Тарасович ; Львівська національна академія мистецтв. – Л., 2005. – 44 с.

4. Dybiec J. Mecenat naukowy i oświatowy w Galicji w 1860-1918 / Julian Dybiec ; Polska Akademia Nauk. Wydział I Nauk Społecznych Wrocław ; Warszawa [i in.] : Ossolineum, 1981, 216, [2] s.

5. Szóste spawozdanie C.K. państwowej Szkoły przemystowej we Lwowie za rok szk. 1897/98. – Lwów, 1898. – S. 57-68.

6. W szkole rysunków i modelowania // Gazeta Lwowska. – 27. IX.1876 – S.3.

7. Wiadomosci statystyczne o miescie Lwowie. – Lwow. – T. VI. – S. 112-116.

Рецензент

Олексюк О.М. - д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2015

ПРЕДПОСЫЛКИ СТАНОВЛЕНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ПРОМЫШЛЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ ГАЛИЧИНЫ В ИСТОРИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКОМ КОНТЕКСТЕ КОНЦА ХІХ СТОЛЕТИЯ

Сынышын Лилия Орестовна

преподаватель кафедры декоративно-прикладного искусства и этнодизайна

Института искусств ГВУЗ «Прикарпатский национальный университет

имени Василя Стефаныка», г. Ивано-Франковск

lilia-if@ukr.net

Аннотация. В статье освещены и обоснованы предпосылки становления художественно-промышленного образования Галичины (Галиции) в историко-педагогическом контексте конца ХІХ века. Художественно-промышленное образование рассматривается как интегрированное явление, представляющее собой результат социально-культурного опыта людей и усвоения мировоззренческих позиций. По результатам изучения теоретических источников, материалов, хранящихся в фондах архивов, выяснено влияние социально-экономических, организационно-педагогических, эстетико-культурных предпосылок на разработку содержания художественно-промышленного образования, развитие сети художественно-промышленных учебных заведений в указанных территориальных и хронологических рамках, подготовку педагогических кадров для этих учебных заведений; отображено влияние социально-экономических вызовов того времени на развитие художественно-промышленного образования. В статье раскрыты особенности функционирования Львовской художественно-промышленной школы как центра художественно-промышленного образования Галичины (конец ХІХ века) в условиях межкультурной среды европейского образца.

Ключевые слова: социально-экономические; организационно-педагогические, эстетико-культурные предпосылки; художественно-промышленное образование; художественно-промышленные учебные заведения; становление художественно-промышленного образования.

BACKGROUNDS OF FORMATION OF INDUSTRIAL ARTS EDUCATION OF GALICIA IN HISTORICAL AND PEDAGOGICAL CONTEXT THE END OF XIX CENTURY

Lily O. Synyshyn

Lecturer of department of arts and crafts and ethnodesign

Institute of Arts Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ivano-Frankivsk

lilia-if@ukr.net

Abstract. In exploration highlights and reasonable conditions becoming art-industrial education in Galicia historical and pedagogical context of the late nineteenth century. Industrial Arts Education is seen as an integrated phenomenon that is the result of social and cultural experiences of people subject to assimilation worldview. Following the completion of theoretical sources, materials stored in the collections of archives, the influence of socio-economic, organizational, educational, aesthetic and cultural conditions to develop the content of artistic and industrial education, the development of networks of artistic and industrial schools in certain territorial and chronological limits, especially the training of teachers for these schools, the relationship between the state of art and industrial education, social, economic and cultural challenges of the time are found. The article deals with the peculiarities of the Lviv Art and Industrial School as a cultural and educational center of art and industrial education Galicia in the late nineteenth century in terms of European models of intercultural environment.

Keywords: socio-economic; organizational and educational; aesthetic and cultural background; art and industrial education; art and industrial schools; the emergence of artistic and industrial education.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Arkhiv MEKhP, Book nadzorchoyi minutes of the meetings of the Artistic and Industrial Museum in Lviv 1876, 1877, 1878, 1879. Minutes of the 3rd meeting of March 7, 1876, ark, 8-10 (in Ukrainian).
2. Volynska O.S. The development of art education in Galicia in the second half of XIX - early XX century [Text]: avtoref. dys... kand. ped. nauk: 13.00.01 / Volynska Olena Stepanivna ; Ternopilskyi natsionalnyi pedahohichnyi un-t im. Volodymyra Hnatiuka. – T., 2008. – 22 p. (in Ukrainian).
3. Shmahalo R.T. Art Education in Ukraine in mid HIIH- mid-twentieth century: the structure, methodology, artistic positions [Text]: avtoref. dys... d-ra mystetstvovnavstva: 17.00.06 / Shmahalo Rostyslav Tarasovych ; Lvivska natsionalna akademiia mystetstv. – L., 2005. – 44 p. (in Ukrainian).
4. Dybiec J. Mecenat naukowy i oświatowy w Galicji w 1860-1918 / Julian Dybiec ; Polska Akademi Nauk. Wydział I Nauk Społecznych Wrocław ; Warszawa [i in.] : Ossolineum, 1981, 216, [2] p. (in Polish).

5. Szóste spawozdanie C.K. państwowej Szkoły przemystowej we Lwowie za rok szk. 1897/98. – Lwów, 1898. – P. 57-68 (in Polish).
6. W szkole rysunków i modelowania // Gazeta Lwowska. – 27. IX.1876 – P.3 (in Polish).
7. Wiadomosci statystyczne o miescie Lwowie. – Lwow. – T. VI. – P. 112-116 (in Polish).